

Over verzetsmoorden in Limburg

Rudi Van Doorslaer, *Nekschot. Oorlog, geweld en bevrijding in Tongeren, Gorredijk, Sterck & De Vreese*, 2021, 176 p.

Op 9 september 1944 werden in Tongeren vijf mannen zonder vorm van proces geëxecuteerd door leden van het verzet. Het bekendste slachtoffer was Paul Romsée, de drie jaar oudere broer van Gerard, die als secretaris-generaal van binnenlandse zaken het sluitstuk was van de machtsgreep van het VNV in de openbare besturen. Paul is ook lid van het VNV. Hij trad in dienst van zijn broer als arrondissementsverantwoordelijk voor Tongeren van de economische Controlediensten. In die hoedanigheid trad hij op tegen de zwarte markt waardoor hij in de kijker liep bij de bevolking. De andere slachtoffers waren respectievelijk arrondissementscommissaris, schepen, politiecommissaris en stadssecretaris in Tongeren en stonden allen bekend om hun sympathie voor de Nieuwe Orde. Ze werden afgemaakt met een nekschot in de Tongerse gevangenis, een dag nadat de laatste Duitse troepen de stad hebben verlaten. De uitvoerders van de executie zijn bekend. Het waren leden van de communistische Gewapende Partizanen, allen Limburgers, op uitzondering van hun leider, Leander Ghyselinck, die door de leiding van de KP in 1943 vanuit Gent naar Limburg werd gestuurd. Hij zou er onder zijn schuilnaam Georges een belangrijke rol spelen in de geweldspiraal waarvoor Limburg zo bekend is in de oorlogshistoriografie. Vanaf de lente van 1943 werden tientallen collaborateurs vermoord. Rond de jaarwisseling sloeg de Duitse repressie terug. Tachtig partizanen werden aangehouden en 24 van hen werden collectief terechtgesteld in Breendonk. Het wakkerde het geweld alleen maar aan en bracht Limburg aan de rand van een burgeroorlog wit tegen zwart. De executies op 9 september kunnen als het laatste bedrijf gezien worden van dat drama. Dat we er goed over geïnformeerd zijn, komt omdat het in 1951 tot een proces kwam.

Op basis van de processtukken en zijn ruime expertise van de oorlogsgeschiedenis en de communistische protagonisten, van wie hij er nog enkele heeft kunnen interviewen, maakt Rudi Van Doorslaer een fijnmazige reconstructie van de gebeurtenissen. Ook de openbaar aanklager deed dat en hij kwalificeerde de daders respectievelijk als 'lustmoordenaar', 'brutale primair' en 'geborneerde geestelijke dompelaars'. Ghyselinck repliceerde dat het zijn drijfveer was om 'vijf personen die het fascistisch regime hadden gediend voor altijd uit te schakelen om de terugkeer van zulk regime onmogelijk te maken'. Van Doorslaer probeert deze uiteenlopende taxaties aan elkaar te koppelen. Hij ziet een oorzakelijk verband met de sociale en economische toestand waarin Limburg verkeerde: een provincie met een 'pre-industriële sociale structuur en een extreem hoog armoede cijfer' en daarnaast een kloof tussen rijk en arm. Het genereerde tegenstellingen die nog aangescherpt werden door het structurele geweld van de bezetter en zijn medestanders die werkweigeraars opjoegen en een Nieuwe Orde-economie oplegden die de armen armer en de rijken rijker maakt. Het gevolg was grootschalig geweld dat zich uitte in moorden, banditisme en politiek geweld. Dit laatste richtte zich wat het verzet betreft voornamelijk tegen VNV'ers die zich opwierpen als de nieuwe maatschappelijke elite. De Tongerse partizanen zonden met de vijf moorden een signaal van 'sociale revolte' uit, aldus de auteur. Men hoeft het niet eens te zijn met deze conclusie om dit boek de verdienste toe te kennen dat het beter dan wat tot hiertoe werd geschreven over het Limburgse oorlogsgeweld verklaart wat er gebeurt.

Bruno De Wever